

КОВАЛЕНКО Олександр Петрович ВИДАТНИХ ЗЕМЛЯКІВ

Революціонер, військовик, учений, письменник. І в усіх цих царинах – видатний. З біографією (1875-1963), яка гідна захоплюючого роману. На жаль, про цю неординарну особистість ми так довго не знали – за більшовицького режиму він, один з кращих синів своєї нації, був затаврований як ворог власного народу.

ського письменника. До таємного українського товариства входив і сімнадцятирічний робітник Пана Матюшенко. Вони подружилися, стали душею організації, діяльність якої спрямовувалася проти національного гніту українського народу.

У 1899 році в інституті відбулися великі студентські заворушення. Студенти, зокрема, вимагали вивчення українською мовою, висували програму національного відродження. Із інституту виключили майже 300 студентів, першими у списку стояли організатори виступу – Г. Хоткевич і О. Коваленко. Ім та іншим керівникам заворушень тимчасово заборонили проживати в Харкові. Та через рік, при сприянні ліберально настроєних професорів, Коваленкові вдалося поновитися в інституті.

Того року сталося визначне подія в українській історії – утворилася перша національна партія – Революційна Українська Партія. Ініціатори створення зібралася на квартирі харківського промисловця і банкіра, уродженця Сум Олександра Алчевського. В його оселі і було проголошено РУП. Одним з активних членів став Олександр Коваленко.

Діяльність РУПу зміло розширювали. Отож О. Коваленко, активно в ній працюючи, все ж зміг без перешкод зайти в інститут, отримати диплом інженера. Нездовго його призывают на військову службу. Він потрапив, як і інші нер-офіцери, на панцерний «Потьомкін».

Тут, на кораблі, Олександр Петрович зустрічає давнього друга – матроса Панаса Матюшенка. Зближується й з іншими рядовими матросами. На кораблі, до речі, було немало вихідців з його рідної Румещини – Іван Глуценко, Малих Будар, Олександр Петух з Пескарів, Дмитро Демид, Семенівка, Іван Задорожний, Талалайчик, Саша Наріжний, Перекопівка, Петро Токкар, Корвинівка, Саша Шербак, Бобринка та інші. Служили в Бобринці з Лебединського та Сумського повітів. Взагалі, більшість командирів (не рахуючи деяких офіцерів) були українцями. Для діяльного члена РУПу тут склалося сприятливе поле агітаційної роботи. Тим більше, що найбільш активним помічником став давній одноподумець П. Матюшенко, котрий користувався серед матросів великим авторитетом.

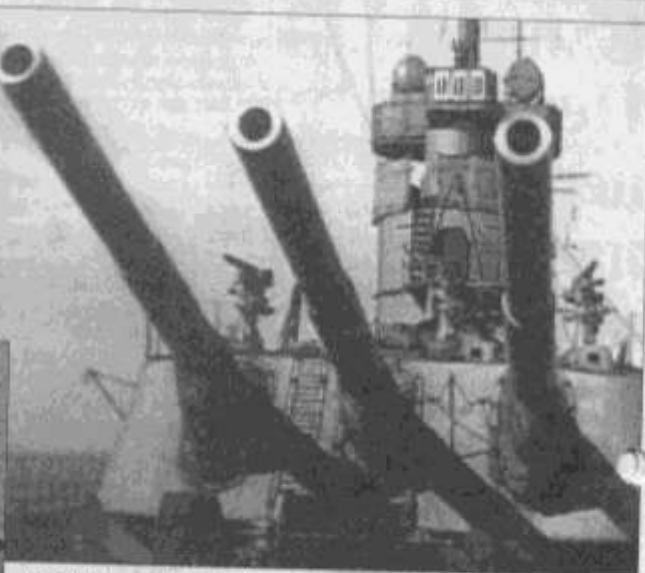
Прибуття потьомкінців на румунський берег.

З початком повстання на «Потьомкін» обрели керівний орган, так званий «судюву комісію» на чолі з П. Матюшенком. До її складу одноголосно ввели і О. Коваленка. Він став одним з помікофіцерів, кому матроси вивинили таке довіря.

Між іншим, іншим наш видатний земляк, письменник Іван Багряний, перебуваючи в еміграції, почав було писати роман про справжню подію на «Потьомкіні», та закінчити його не встиг.

Після поразки повсталого корабля Олександр Коваленко, Панас Матюшенко, інші відважні вистанці висадилися в Румунії, стали політичними емігрантами. Коваленко з Матюшенком вихали до Швейцарії, Женеви. Потім Олександр Петрович жив в Парижі. Там однією з найпомітніших вставей в українській політичній еміграції. Брав участь в підготовці закордонних ук-

райських видань. Викладає у вищих школах математику й фізику. Доскопало вивчив кілька європейських мов. Шквальні штрихи до його біографії за кордоном О. Коваленко познайомився з Максимом Горьким. Письменник настільки був зачарований високою культурою українського революціонера, його срудницєю, що запропонував опікуватися своїм сном – Максимом.

рофлот – загальнофлотський революційний комітет, до якого входять представники різних політичних сил. Коваленко добивається, щоб командувачем флоту поставили сїйчомого українця контр-адмірала М. Сабліна (нащадок козацького роду, прізвище – Шаблій, але його «обрусили», коли вступив до морського кадетського корпусу). За короткий час понад 20 кораблів Чорноморського флоту підняли жовто-блакитний прапор. Можна лише уявити, як блиснуло серце Олександра Коваленка, коли 15 квітня 1918 року підняв український прапор лінкор «Борець за свободу» – колишній «Потьомкін».

Більшовицька агресія з Росії перервала як будівництво незалежної держави, так і її флоту. О. Коваленко в 1919-му знову емігрує, виконує обов'язки І-го секретаря Української дипломатичної місії (консул УНР) у Парижі. В 1920 році брав участь у Асамблеї Ліги Націй як секретар української делегації. 1922 року переїждить до Чехословаччини. Там працює лектором, доцентом, деканом інженерного факультету,

завідувачем кафедри теоретичної та прикладної механіки Української господарської академії в Подєбрадах. Також викладав курси аналітичної геометрії, математики, опору матеріалів. З 1932 року одночасно працював і в Українському технічно-господарському інституті (Прага).

Наприкінці 1930-х рр. О. Коваленко виїхав з Чехословаччини, тривалий час жив у Швейцарії. Як учений адобув широку популярність в галузі геометрії. Його фундаментальні праці «Курс аналітичної геометрії в просторині» (1924), «Прикладна математика» (1925) тощо за відгукми спеціалістів значно розширили наукове ім'я члена Лобачевського.

Олександр Коваленко – також автор унікальних спогадів про події 1905 року, художніх творів (друкувався, зокрема, в «Літературно-науковому віснику», що виходить у Львові). Наш земляк помер у Женеві. Останні його слова були: «Що нового чути з України?». Незважаючи на знання наукового світу, суди, на береги Північного Суду летіли його останні погляди, останні устремління.

Григорій ХВОСТЕНКО
«СУМЩИНА»

Чотирнадцятого червня 1905 року, під час військових маневрів біля Тендерівської коси в Чорному морі, на панцернику «Юнаць Потьомкін-Таврицький» вибухнула агітаційське повстання. У всій до теперішньої вітчизняній літературі категорично зазначалося повстання підготувала і здійснила підпільна більшовицька організація корабля. Та чи більшовицька? Аби відповісти на це запитання, звернемося до постаті одного з керівників повстання, нашого земляка Олександра Коваленка.

Народився Олександр Петрович в Ромнах, у сім'ї міщанина. З 1887 по 1894 рік навчався у Ромненському реальному училищі. Зблизився з тогочасними українськими патріотичними силами, які створили ромненську «Громаду» - українську просвітницьку організацію (заснована на території сучасної Сумщини лише в Ромнах, діючи напівлегально, «Громада» тоді становила потужну впливову політичну силу).

1896 року О. Коваленко вступає до Харківського технологічного інституту. Шукає політичних однодумців. Зближується з турком Півта Хоткевичем – пізніше відомого україн-

ПРОБЛЕМА